

Werkenden met een chronische ziekte of beperking waarderen hun werk met een 7,4

Factsheet. Utrecht: NIVEL, 2017.

Iris de Putter, Hennie Boeije

Tevreden werknemers voelen zich beter in staat om aan het werk te blijven. Werknemers met een chronische ziekte of beperking zijn bijna net zo tevreden met hun werk als de werkenden in de algemene bevolking. De tevredenheid van werknemers met een chronische ziekte of beperking hangt zowel samen met hun gezondheidstoestand als met werkkenmerken, zoals de mate waarin het werk lichamelijk inspannend is en het al dan niet werken op het niveau van de opleiding. Sommige werkenden zouden daarom minder belastend werk willen, terwijl anderen juist op zoek zijn naar meer uitdaging. Het is belangrijk dat werkgevers en werknemers met elkaar in gesprek gaan over de tevredenheid met het werk. Hiermee kan voortijdig werkuitval worden voorkomen.

Aanleiding

Het aantal mensen dat beschikbaar is voor werk, noemt men het arbeidspotentieel. Het is belangrijk om het arbeidspotentieel van mensen met een chronische ziekte of beperking goed te benutten. Aan het werk kunnen zijn is zowel belangrijk voor het individuele welzijn van mensen met een chronische ziekte of beperking als voor de samenleving, met name in het kader van de houdbaarheid van de sociale zekerheid. Mensen met een chronische ziekte of beperking vormen een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt; ze ervaren vaker problemen met werk, wat het risico op ziekteverzuim en werkuitval vergroot (Boot e.a., 2011; Leijten e.a., 2015). Gevolg is dat de arbeidsparticipatie achterblijft bij die van de algemene bevolking (Cozijnsen e.a., 2015). Een manier om hun arbeidspotentieel beter te benutten is het voorkomen van werkuitval. Uit onderzoek blijkt dat werknemers met een hoge werktevredenheid zich beter in staat voelen om hun werk voort te zetten (Katzell & Thompson, 1990; Maurits e.a., 2012). In deze factsheet gaan we daarom na hoe tevreden de werkenden met een chronische ziekte of beperking zijn en welke factoren hiermee samenhangen. De volgende vragen worden in deze factsheet beantwoord:

- Hoe tevreden zijn werkenden met een chronische ziekte of beperking met hun werk?
- Welke werk- en gezondheidskenmerken houden verband met de tevredenheid met het werk van werkenden met een chronische ziekte of beperking?
- Wat hebben minder tevreden werkenden met een chronische ziekte of beperking nodig om het werk naar volle tevredenheid uit te voeren?

We maken voor het beantwoorden van de vragen gebruik van gegevens uit het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (zie het kader onderzoeksmethode). Waar mogelijk maken we een vergelijking met de algemene bevolking.

Mensen met een chronische ziekte of beperking jonger dan 65 jaar in Nederland

In Nederland hebben bijna 5,3 miljoen mensen een chronische ziekte. Ongeveer 2,3 miljoen mensen jonger dan 65 jaar hebben een chronische ziekte. De meest voorkomende chronische ziekten onder deze groep zijn chronische nek- en rugklachten, artrose, diabetes mellitus en astma (Sociaal-Economische Raad, 2016). Het aantal mensen jonger dan 65 jaar met een matige of ernstige lichamelijke functiebeperking ligt in Nederland rond de 1,3 miljoen. Deze mensen hebben ofwel een matige of ernstige motorische beperking, ofwel een matige of ernstige zintuiglijke beperking (visueel en/of auditief) (De Klerk e.a., 2012).

Mensen met een chronische ziekte en mensen met een beperking vormen niet per definitie twee verschillende groepen. Bij een groot deel van de mensen met een lichamelijke beperking is de beperking het gevolg van een chronische ziekte. Diabetes kan bijvoorbeeld het gezichtsvermogen aantasten en artrose kan ertoe leiden dat mensen moeilijk lopen of daarbij pijn ervaren.

De populatie mensen met een chronische ziekte en/of beperking

Werkenden met chronische ziekte of beperking waarderen hun werk met een 7,4

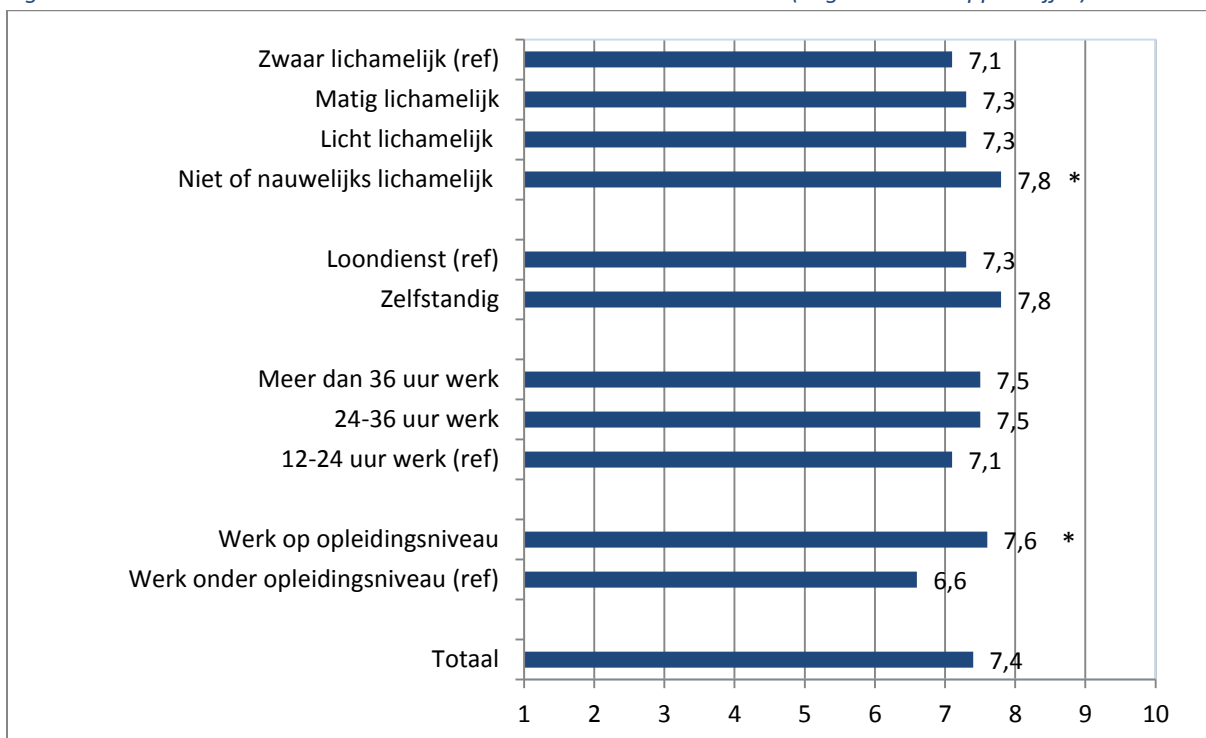
In 2015 had ruim een kwart (26%) van de 15 t/m 64-jarigen met een chronische ziekte of beperking een betaalde baan voor minimaal 12 uur per week (ten opzichte van 66% onder de algemene bevolking, CBS Statline). Zij waarderen hun werk gemiddeld met een 7,4¹. Ze zijn daarmee bijna net zo tevreden als de werkenden in de algemene bevolking (7,7 in 2015, CBS Statline). Mannen en vrouwen, jongere en oudere werkenden zijn allemaal net zo tevreden. Net als in de algemene bevolking, zijn de hoger opgeleiden met een chronische ziekte of beperking echter meer tevreden met hun werk dan mensen met een chronische ziekte of beperking die een lager opleidingsniveau hebben (Moonen, 2014).

¹ De vraag was: "Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u tevreden bent met uw werk?"

Tevredenheid met werk hangt samen met zwaarte en niveau werkzaamheden

Voor verschillende werkkenmerken is gekeken naar het verband met tevredenheid met het werk. De focus lag hierbij vooral op objectieve kenmerken; het al dan niet hebben van lichamelijk zwaar inspannend werk, het aantal uur dat wordt gewerkt, het type werknemer (zelfstandig of in loondienst) en het werkniveau (ten opzichte van het opleidingsniveau). Mensen met niet of nauwelijks lichamelijk inspannend werk zijn meer tevreden met hun werk dan degenen met zwaar lichamelijk werk (zie Figuur 1). Ook wanneer werkenden met een chronische ziekte of beperking een functie op hun opleidingsniveau hebben, zijn ze significant meer tevreden. In tegenstelling tot in de algemene bevolking zijn zelfstandige ondernemers met een chronische ziekte of beperking gemiddeld genomen niet meer tevreden met het werk als hun collega's in loondienst (TNO/ZEA 2015, 2015). Mogelijk ligt de aanleiding om zelfstandig ondernemer te worden hieraan ten grondslag. Het is bekend dat het voor mensen met een chronische ziekte of beperking lastig is om weer aan het werk te komen na een periode van werkuitval. De keuze voor ondernemerschap is voor hen wellicht eerder een noodzaak dan een vrijwillige keuze. Ouderen, die ook vaak lastig weer aan het werk komen, kiezen om deze reden ook vaak voor het ondernemerschap (Been & Knoef, 2012).

Figuur 1: Tevredenheid met het werk naar verschillende werkkenmerken (in gemiddeld rapportcijfer)#

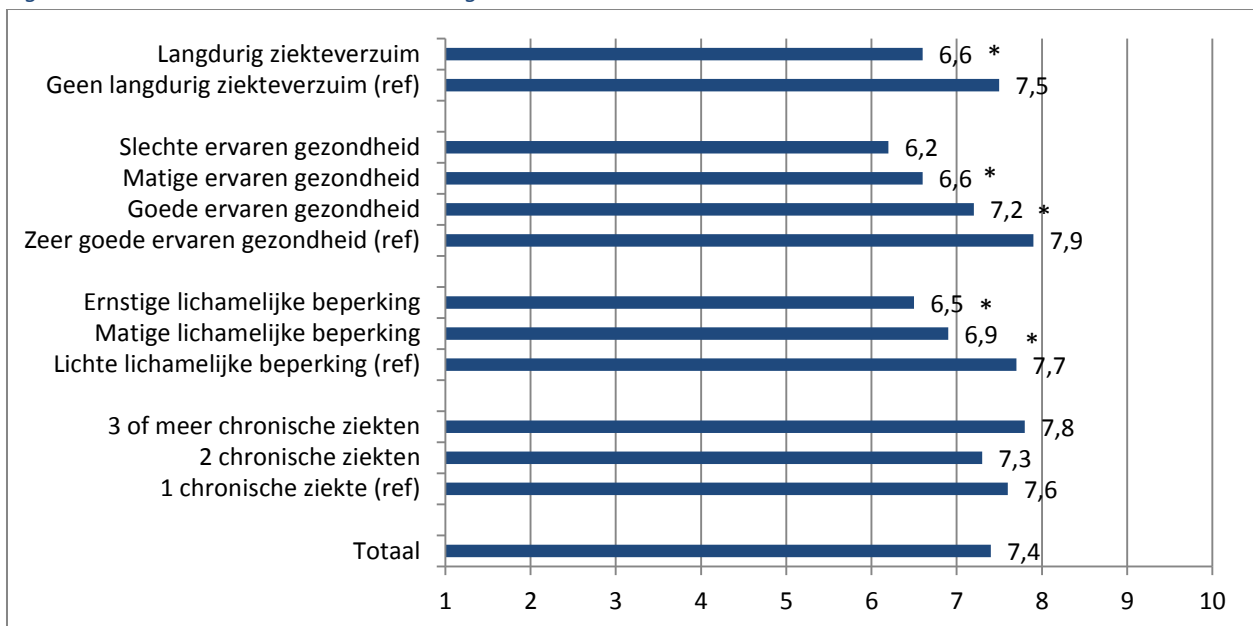
*=significant bij een $p < .05$

ref=referentiegroep

Tevredenheid met werk hangt samen met gezondheidstoestand

Naast werkomstandigheden kan de tevredenheid met het werk ook samenhangen met iemands gezondheidstoestand. De tevredenheid met het werk hangt niet samen met het aantal chronische ziekten dat iemand heeft. Dit is wel het geval voor de ernst van de beperking. Mensen met een matige of ernstige beperking zijn minder tevreden met het werk dan mensen met een lichte beperking. Hoe gezond iemand zich *voelt* maakt ook uit; mensen met een matige of goede ervaren gezondheid hebben een lagere werktevredenheid als degenen die hun gezondheid als zeer goed ervaren. Werkenden met een chronische ziekte of beperking die meer dan zes weken aaneengesloten ziek zijn geweest, geven hun werk ook een lagere waardering (zie Figuur 2).

Figuur 2: Tevredenheid met het werk naar gezondheidstoestand#

*significant bij een $p < .05$

ref=referentiegroep

Wanneer de respondenten aangaven niet geheel tevreden te zijn met hun werk ($N=267$)², konden zij aangeven welke veranderingen nodig zijn om het werk wel naar volle tevredenheid uit te kunnen voeren. Ruim veertig procent geeft aan dat er geen specifieke veranderingen nodig zijn. Dit zijn vooral de mensen die niet geheel tevreden zijn maar ook niet ontevreden. Eén op de vijf geeft aan meer te willen verdienen en één op de acht wil meer begrip van zijn leidinggevende. Opvallend is dat een zesde aangeeft uitdagender werk te willen terwijl een zevende juist minder belastend werk wil. Wanneer we inzoomen op deze twee groepen wordt duidelijk dat bijna 90% van de mensen die uitdagender werk willen onder de 55 jaar is. Van de mensen die minder belastend werk willen, heeft 80% zwaar of matig lichamelijk werk.

² In de vragenlijst van het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten is in 2015 op twee manieren naar tevredenheid met het werk gevraagd. Bij de eerste variant konden de respondenten met een cijfer tussen de 1 en 10 aangeven hoe tevreden zij waren met hun werk. Bij de tweede variant konden de respondenten aangeven of ze zeer ontevreden, ontevreden, niet ontevreden/niet tevreden, tevreden of zeer tevreden zijn met hun werk.

Tabel 1: De vijf meest gewenste veranderingen indien werkenden met een chronische ziekte of beperking niet geheel tevreden zijn met hun werk

Nr.	Gewenste verandering onder werkenden die niet geheel tevreden zijn met hun werk (N=267)	Percentage dat de verandering wil, inclusief 95% betrouwbaarheidsinterval
1	Geen veranderingen nodig	41% (35-47)
2	Meer verdienen	22% (17-27)
3	Uitdagender werk	17% (13-22)
4	Minder belastend werk (aangepast takenpakket)	14% (10-19)
5	Meer begrip van mijn leidinggevende	12% (8-16)

Discussie

Uit ons onderzoek blijkt dat werknemers met een chronische ziekte of beperking bijna net zo tevreden zijn met hun werk als werkenden onder de algemene bevolking. De tevredenheid met het werk hangt zowel samen met hun gezondheidstoestand als met hun werkomstandigheden. Meer begrip van de leidinggevende, uitdagender werk of juist minder belastend werk kan de tevredenheid vergroten en daarmee mogelijk de kans op uitval verkleinen. Dit is waarschijnlijk niet specifiek voor werkenden met een chronische ziekte of beperking. Maar zij hebben door de gevolgen van hun chronische ziekte of beperking wel een grotere kans om in een minder uitdagende functie terecht te komen of hun werk als te zwaar te ervaren. Het is daarom extra belangrijk dat werkgevers en werknemers met elkaar in gesprek gaan over de tevredenheid met het werk.

Onderzoeksmethode

Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten

Dit onderzoek is uitgevoerd onder leden van het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG). Het NPCG wordt uitgevoerd door het NIVEL, met subsidie van de ministeries van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Het NPCG bestaat uit een landelijk representatieve steekproef van niet geïnstitutionaliseerde mensen met een somatische chronische ziekte en/of langdurige matige tot ernstige lichamelijke beperkingen, in de leeftijd van 15 jaar en ouder. Mensen met een chronische ziekte worden geworven via huisartsenpraktijken verspreid door heel Nederland. Daarnaast worden mensen met matige of ernstige lichamelijke beperkingen via grootschalige periodieke bevolkingsonderzoeken uitgenodigd voor deelname aan het panel. Panelleden nemen voor maximaal vier jaar deel aan het panel. Meer informatie over het NPCG is te vinden op de website www.nivel.nl/npcg.

Dataverzameling

Jaarlijks worden met behulp van vragenlijsten gegevens bij de panelleden verzameld over diverse onderwerpen, waaronder hun arbeidssituatie. De gegevens voor dit onderzoek zijn verzameld in oktober 2015. Er is aan 4496 panelleden een vragenlijst gestuurd, waarvan 1946 mensen in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar. De vragenlijst is in totaal door 3600 respondenten ingevuld (responspercentage van 80.1%), waarvan 1478 mensen van 15 t/m 64 jaar (responspercentage van 76%). De vragenlijst bevatte onder andere vragen over werk en tevredenheid met werk. De gegevens die gebruikt zijn voor dit onderzoek zijn afkomstig van de groep mensen die aangaven betaald werk te hebben voor minimaal 12 uur per week (N=396).

Analyses

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is beschrijvende statistiek toegepast: frequentieverdelingen, gemiddelden en percentages. De verschillen tussen de groepen zijn statistisch getoetst. De berekeningen op basis van de enquêtegegevens zijn gewogen naar de (verwachte) verdeling naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau van de totale populatie mensen met een chronische ziekte of beperking in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar in Nederland.

Referenties

- Been, J., en M. Knoef. (2012). Exit routes to retirement: the role of social security and selfemployment. Working Paper.
- Boot, C.R.L., Koppes, L., van den Bossche, S., Anema, J.R., van der Beek, A.J.(2011). Factors at work partly contribute to the association between health and sick leave in employees with a chronic illness. *Journal of Occupational Rehabilitation* 21:211-219.
- Cozijnsen, R., de Putter, I.D., Spreeuwenberg, P. & Rijken, P.M. (2015). Werk en inkomen: kerngegevens & trends. Utrecht: NIVEL.
- Katzell, R.A. en Thompson, D.E. (1990). Work motivation: theory and practice. *American Psychologist*, 45: 144-153.
- Leijten, F.R.M., de Wind, A., van den Heuvel, S.G., Ybema, J.F., van der Beek, A.J., Robroek, S.J.W., Budorf, (2015). The influence of chronic health problems and work-related factors on loss of paid employment among older workers. *Journal Epidemiol Community Health* 69(11):1058-65.
- Maurits, M.E., de Veer, A.J.E. & Francke, A.L. (2012). Werkdruk en werktevredenheid van belang voor kunnen doorwerken tot pensioen. Utrecht: NIVEL.
- Moonen, L. (2014). Sociaaleconomische trends 2014. Managers zijn de meest tevreden werknemers. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- RIVM. (2013). Gezondheid en maatschappelijke participatie, p. 55.
- TNO, ZEA 2015. (2015). Factsheet arbeidsomstandigheden en inzetbaarheid van zelfstandig ondernemers. Den Haag: TNO, ZEA 2015.
- Sociaal-Economische Raad. (2016). Werk: van belang voor iedereen. Een advies over werken met een chronische ziekte. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.
- Statline (2016). Welzijn in relatie met opleiding en werk; kenmerken werk, 30 juni 2016. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 6 maart 2017. <http://www.cbs.nl/statline>.
- Statline (2017). Arbeidsdeelname en werkloosheid per maand (12-uursgrens), 15 juni 2017. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 30 juni 2017. <http://www.cbs.nl/statline>.